

Ervaringsdeskundigen over hun inzet in de gemeentelijke aanpak van kindermishandeling

Marlous Kocken

Universiteit Utrecht

**Ervaringsdeskundigen over hun inzet in de
gemeentelijke aanpak van
kindermishandeling**

Slachtoffers van kindermishandeling als helpers

Masterthesis

Maatschappelijke Opvoedingsvraagstukken

Universiteit Utrecht 2014-2015

Student:	Marlous Kocken
Studentnummer:	3770273
Begeleider:	Dr. Chris Baerveldt
Tweede beoordelaar:	Dr. Paul Baar
Datum:	09-07-2015

Beste lezer,

Hier voor u ligt mijn masterthesis over de inzet van ervaringsdeskundigen in de gemeentelijke aanpak van kindermishandeling. Graag wil ik van deze gelegenheid gebruik maken om de mensen te bedanken die mij geholpen hebben bij de totstandkoming van mijn thesis.

Allereerst wil ik mijn begeleider, Chris Baerveldt, bedanken voor zijn adviezen en begeleiding die mij geholpen hebben mijn thesis naar een hoger niveau te brengen. Mijn dank gaat daarnaast uit naar de medewerkers van Stichting Alexander die mij vanaf het begin van het onderzoek geholpen hebben met het vormgeven van mijn onderzoek en de werving van de informanten. Ook wil ik alle mensen in mijn persoonlijke omgeving bedanken voor hun steun en feedback.

Tenslotte wil ik alle ervaringsdeskundigen die tijd hebben vrij gemaakt om met mij te spreken hartelijk bedanken. Zonder hun had dit onderzoek nooit tot stand kunnen komen. De passie die de ervaringsdeskundigen hadden om de kinderen die slachtoffer zijn van kindermishandeling te helpen was erg inspirerend voor mij. Ik hoop van harte dat deze sterke vrouwen hun kennis mogen (blijven) delen met gemeenten, om zo het beleid en het hulpaanbod zo goed mogelijk aan te laten sluiten bij wat de slachtoffers van kindermishandeling nodig hebben.

Marlous Kocken

Juli 2015

Samenvatting

Gemeenten zijn met de ingang van de nieuwe Jeugdwet verantwoordelijk geworden voor de gehele aanpak van kindermishandeling. Daarnaast hebben zij de taak gekregen om cliënten meer te betrekken. In dit onderzoek is onderzocht welke rollen ervaringsdeskundigen spelen in de huidige aanpak van kindersmishandeling. Daarnaast is onderzocht welke rollen zij willen hebben en welke voorwaarden zij daarbij belangrijk vinden.

Er zijn acht halfopen interviews afgenomen met ervaringsdeskundigen van kindermishandeling. Deze interviews zijn opgenomen en getranscribeerd. Deze uitwerkingen zijn vervolgens geanalyseerd, waarna de voorlopige resultaten ter controle zijn voorgelegd aan een andere ervaringsdeskundige en directeur van een organisatie die werkt met ervaringsdeskundigen.

Uit het onderzoek kwam naar voren dat sommige ervaringsdeskundigen al een rol hebben in de gemeentelijke aanpak van kindermishandeling. Zij geven advies, voorlichtingen en trainingen aan professionals en hulpverlening. Naast deze rollen vinden de ervaringsdeskundigen ook een rol als voorlichter richting kinderen en slachtoffers wenselijk. Zij wilden graag op de vier hoogste niveaus van de participatieladder participeren omdat zij op die niveaus een echte invloed kunnen hebben. Verschillende voorwaarden om mee te willen werken zijn genoemd. De ervaringsdeskundigen vonden het voornamelijk belangrijk dat ze met respect behandeld worden en een vergoeding krijgen.

Kernwoorden: Ervaringsdeskundigen, kindermishandeling, participatie, gemeenten, voorwaarden, rollen.

Abstract

Municipalities in the Netherlands are responsible for addressing child maltreatment since January 2015. They have also acquired the task to frequently include clients. This study investigates the roles that adults who have experienced child maltreatment have in the municipal approach of child maltreatment. It also investigates the roles these adults want to have herein and the conditions they set for cooperation with the municipalities.

Eight semi-structured interviews with adults who have experienced child maltreatment were carried out. These interviews were recorded and later transcribed and analyzed. The provisional results were submitted for verification to another adult who has experienced child maltreatment and a director of an organization that works with these people.

This study has shown that some adults who have experienced child maltreatment already have a role in municipal approaches. They provide advice, information sessions and training courses for professionals and care for victims. In addition to these roles, the adults who have experienced child maltreatment also find a role as spokesperson towards children and victims desirable. Furthermore, they would prefer to participate at the four highest levels of the participation ladder, because they would be able to have a real impact on these levels. Different conditions were important to them in order to participate. Being treated with respect and receiving a compensation were considered most important.

Keywords: child maltreatment, child abuse, participation, victims, municipalities, conditions, roles.

1. Inleiding

In 2010 zijn naar schatting 118.836 kinderen slachtoffer geweest van kindermishandeling (Alink et al., 2011). Dit houdt in dat er per schoolklas gemiddeld één kind slachtoffer is. In vergelijking met de eerste Nationale Prevalentiestudie Mishandeling van Kinderen en Jeugdigen uit 2005 is, ondanks de vergrote aandacht voor het probleem, het aantal meldingen van kindermishandeling en verwaarlozing toegenomen (Alink et al., 2011; De Kinderombudsman, 2014). De lifetime prevalentie zal waarschijnlijk nog hoger liggen omdat deze meting alleen de gevallen in 2010 heeft meegenomen (Alink et al., 2011).

Het Internationale Verdrag inzake de Rechten van het Kind [IVRK] stelt dat alle kinderen recht hebben op bescherming tegen kindermishandeling (Art. 19 IVRK). Met het ondertekenen van dit verdrag is de Nederlandse overheid een inspanningsverplichting aangegaan om kinderen te beschermen wanneer zij opgroeien en leven in een situatie waar kindermishandeling voorkomt (Art 19 IVRK; de Kinderombudsman, 2014).

Met het ingaan van de nieuwe Jeugdwet in 2015 hebben de gemeenten die inspanningsverplichting en verantwoordelijkheid gekregen voor de aanpak van kindermishandeling (Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport [VWS], Ministerie van Veiligheid en Justitie [VenJ], & Vereniging van Nederlandse Gemeenten [VNG], 2013). Voorheen waren gemeenten enkel verantwoordelijk voor de preventie van kindermishandeling. Echter, met het ingaan van de nieuwe Jeugdwet zijn zij ook verantwoordelijk geworden voor het signaleren, ingrijpen en het verlenen van hulpverlening voor kinderen en gezinnen (De Kinderombudsman, 2014). Veilig Thuis, voorheen het Advies en Meldpunt Kindermishandeling, valt met het ingaan van de nieuwe Jeugdwet ook onder de verantwoordelijkheid van de gemeente (Coenen, Doude van Troostwijk, & De Vries, 2014; Ministerie van VWS et al., 2013). Veilig Thuis heeft verschillende taken. Allereerst geven zij advies en ondersteuning aan slachtoffers, gezinsleden, omstanders, professionals en daders. Daarnaast is Veilig Thuis de organisatie die de meldingen van kindermishandeling in ontvangst neemt. Zij zijn tenslotte ook degene die besluiten welke vervolgstappen genomen worden (VNG, 2015).

Gemeenten hebben daarnaast de opdracht gekregen om cliënten meer te betrekken (Ministerie van VWS, 2014). Het betrekken van cliënten, jongeren of ouders zou volgens Van der Gaag, Gilsing en Mak (2013) de kans op effectief beleid vergroten. Zij stellen dat er sprake is van participatie van deze groepen in de context van gemeenten wanneer zij een invloed hebben op de invulling en ontwikkeling van het jeugdbeleid. De inzet van ervaringsdeskundigen is een opkomend fenomeen in Nederland (Karbouniaris, Sedney, & Driessen, 2013). Met name in de geestelijke gezondheidszorg (GGZ) wordt er al gebruik gemaakt van de kennis van ervaringsdeskundigen (Boertien & van Bakel, 2012; Lucassen, Verschelling, & Royers, 2012).

Aangezien er weinig bekend is over de rollen die ervaringsdeskundigen vervullen in de gemeentelijke aanpakken van kindermishandeling, zal in dit onderzoek onderzocht worden welke rollen ervaringsdeskundigen in de huidige situatie krijgen. Daarnaast zal onderzocht worden welke rollen ervaringsdeskundige graag willen hebben in de gemeentelijke aanpak van kindermishandeling. Tenslotte zal onderzocht worden welke drempels voor ervaringsdeskundigen weggenomen moeten worden om mee te willen werken aan gemeentelijke activiteiten en projecten.

In dit onderzoek zal antwoord gegeven worden op de volgende vragen:

- *Welke rollen hebben ervaringsdeskundigen in de huidige gemeentelijke aanpak van kindermishandeling?*
- *Welke rollen willen ervaringsdeskundigen hebben in de gemeentelijke aanpak van kindermishandeling?*
- *Welke voorwaarden vinden ervaringsdeskundigen van kindermishandeling belangrijk om mee te willen werken aan een gemeentelijke activiteit of project?*

2. Theoretisch Kader

2.1 Kindermishandeling

Kindermishandeling is een complex probleem. Er bestaan verschillende definities van kindermishandeling. De World Health Organization ([WHO], 2002) onderscheidt vier verschillende vormen van kindermishandeling: seksueel misbruik, lichamelijke mishandeling, emotionele mishandeling en verwaarlozing. Alink en collega's (2011) onderscheiden daarnaast verschillende vormen van verwaarlozing: lichamelijke verwaarlozing, emotionele verwaarlozing en verwaarlozing van het onderwijs. Ze definiëren daarnaast het getuige zijn van huiselijk geweld als een vorm van emotionele verwaarlozing.

2.1.1 Oorzaken

Uit onderzoek is gebleken dat er geen eenduidige oorzaak van kindermishandeling bestaat. De risicofactoren kunnen in verschillende niveaus rondom het kind gevonden worden (Stith et al., 2008). Met name wanneer er sprake is van een cumulatie aan risicofactoren is de kans op kindermishandeling groter (Belsky, 1980). Tevens blijkt dat er geen enkelvoudig en dominant kenmerk van ouders is aan te wijzen wat tot kindermishandeling leidt (Dong et al., 2004). Er zijn verschillende risicofactoren gevonden op het niveau van ouders. Zo blijken psychische of psychiatrische problemen, nare ervaringen in de eigen jeugd, werkloosheid en een zeer laag opleidingsniveau belangrijke voorspellers voor kindermishandeling door ouders (Alink et al., 2011; Belsky, 1993; Mutsaers, 2008a; Van Ijzendoorn et al., 2007). Daarnaast zijn er enkele

risicofactoren gevonden die samenhangen met kenmerken van het gezin. Zo blijkt kindermishandeling vaker voor te komen in één-oudergezinnen, in grote gezinnen, in stiefgezinnen, bij etnische minderheden en bij gezinnen met een lage tot zeer lage sociaal economische status (Mutsaers, 2008a; Van Ijzendoorn et al., 2007). Onderzoek heeft ook laten zien dat kindermishandeling vaker voorkomt in gezinnen die sociaal geïsoleerd leven en gezinnen die weinig steun krijgen van en contact hebben met hun familie (Belsky, 1993; Mutsaers, 2008a). Verder is gebleken dat kindermishandeling vaker voorkomt in samenlevingen die een hoge mate van tolerantie vertonen ten aanzien van geweld. Tevens lopen sommige kinderen een groter risico om mishandeld te worden. Het gaat hierbij voornamelijk om jonge kinderen, kinderen met aangeboren en fysieke kenmerken die het kind kwetsbaar maken, en kinderen die vaak problematisch gedrag vertonen (Alink et al., 2011; Belsky, 1993; Mutsears, 2008a).

2.1.2 Gevolgen

De gevolgen die kindermishandeling heeft voor een kind verschillen per geval en zijn mede afhankelijk van de vorm van kindermishandeling waar het kind mee te maken heeft gehad. Daar komt bij dat bijna de helft van mishandelde kinderen slachtoffer is van meerdere vormen van kindermishandeling, waardoor de complexiteit van de gevolgen en het aantal symptomen toeneemt (Arata, Langhinrichsen-Rohling, Bowers, & O’Farril-Swails, 2005). De gevolgen zijn voor de slachtoffers merkbaar in hun cognitieve en lichamelijke ontwikkeling. Daarnaast ondervinden zij vaker sociaal-emotionele problemen (Kendall-Tackett, 2002; Lipschitz, Winegar, Nicolaou, Hartnick, Wolfson, & Southwick, 1999; Chrouch & Milner, 1993). Slachtoffers hebben vaker moeite met het tonen van pro-sociaal gedrag en zij ervaren moeilijkheden in het sociaal functioneren (Alink, Cicchetti, Kim, & Rogosch, 2012). Deze gevolgen worden niet alleen ondervonden tijdens de jeugd, maar kunnen ook in het latere leven van het slachtoffer een rol spelen (Hildyard & Wolfe, 2002). Wanneer de slachtoffers volwassen zijn is de kans op een slechtere fysieke en mentale gezondheid nog steeds groot (Springer, Sheridan, Kuo, & Carnes, 2007). Tevens is gebleken dat personen die als kind slachtoffer zijn geweest van kindermishandeling meer moeite hebben met het bieden van voldoende emotionele steun aan hun eigen kinderen. Dit kan er toe leiden dat ouders die zelf als kind mishandeld zijn hun eigen kinderen ook zullen mishandelen (Crittenden, zoals geciteerd in Wark et al., 2003).

2.2 Aanpak kindermishandeling

De hulpverlening van kindermishandeling vindt plaats op verschillende niveaus. Allereerst is er het niveau van universele preventie. Bij deze vorm van preventie richt men zich op alle kinderen en ouders. Een tweede niveau wordt onderscheiden is selectieve preventie,

waarbij men zich richt op groepen waarvan verwacht wordt dat er vaker sprake is van kindermishandeling (Mutsaers, 2008b). Op deze eerste twee niveaus noemt Mutsaers (2008b) verschillende mogelijke vormen van hulpverlening. Zij geeft aan dat onder andere opvoedingsondersteuning voor ouders en voorlichtingen en weerbaarheidstrainingen voor kinderen ingezet kunnen worden om kindermishandeling te bestrijden. Uit onderzoek is gebleken dat een voorlichting over kindermishandeling tot positieve effecten kan leiden. De kennis blijft voor een langere tijd hangen bij kinderen die voorlichting hebben gekregen en het aantal onthullingen van kindermishandeling neemt toe (Hoefnagels, zoals geciteerd in Hermanns, 2008; Mutsaers 2008a).

Naast universele en selectieve preventie, onderscheidt Mutsaers (2008a) ook het niveau geïndiceerde preventie. Bij deze vorm van preventie richt men zich op bepaalde ouders en kinderen die door middel van een screening geselecteerd worden vanwege de aanwezigheid van bepaalde individuele risicofactoren. Een vierde niveau wat door haar wordt beschreven zijn interventies bij individuele gezinnen waarbij vroege signalen voor kindermishandeling worden waargenomen. Het laatste niveau wat onderscheiden wordt is die van hulpverlening en bescherming bij constatering of vermoedens van kindermishandeling (Mutsaers, 2008a).

2.2.1 De hulpverlener

De oorzaken en gevolgen van kindermishandeling zijn complex. Vanwege deze complexe situatie zou het daarom wenselijk zijn om een hulpverlener te hebben die specifieke kennis en vaardigheden bezit (Bartelink & Ten Berge, 2013). Volgens Bartelink en Ten Berge (2013) zouden hulpverleners allereerst kennis moeten hebben over de situatie waarin het kind zich bevindt. Dit houdt volgens hen ook in dat de hulpverlener de signalen die een kind uitzendt herkent. De signalen die kinderen uitzenden zijn echter niet specifiek voor kindermishandeling en kunnen ook op andere problemen wijzen. Ook moet de hulpverlener kennis hebben over de risicofactoren van kindermishandeling en de onderliggende factoren die de ongewenste situatie in stand houden. Daarnaast moeten zij kennis bezitten over de beschermende factoren die er zijn die de impact van de risicofactoren kunnen verminderen. Tenslotte stellen Bartelink en Ten Berge (2013) op basis van hun literatuurstudie dat de hulpverlener moet weten welke gevolgen de situatie voor het kind zal hebben.

2.2.2 Empowerment van slachtoffers

De hulpverleners op het gebied van kindermishandeling hebben verschillende taken. Allereerst moeten zij de veiligheid van het kind waarborgen en het kind beschermen. Daarnaast hebben zij de taak om het kind te helpen de gevolgen van kindermishandeling te overkomen, zodat het kind een goed functionerend kind en later volwassene wordt

(Bartelink & Ten Berge, 2013). Het versterken van een individu om het goed en volwaardig te laten functioneren in de maatschappij noemt Van Regenmortel (2010) empowerment (Van Regenmortel, zoals geciteerd in Boumans, 2012). Uit onderzoek van Boevink, Kroon en Giesen (2008) kwam naar voren dat mensen met een psychische kwetsbaarheid verschillende domeinen aangaven binnen het begrip empowerment. Verbondenheid, het gevoel ergens bij te horen, kwam daarbij als belangrijkste domein naar voren. Het tweede domein wat als belangrijk werd aangegeven was herstelwerk. Hiermee bedoelt men strategieën die iemand toepast om kwetsbaarheden te overkomen (Boevink, Kroon, & Giesen, zoals geciteerd in Boumans, 2012). Van Regenmortel (2010) stelt dat de kloof tussen de 'kwetsbare' burgers en de 'normale' burgers alleen verkleind kan worden door een insidersperspectief. Ervaringskennis wordt daarom belangrijk gevonden bij empowerment. Het zien dat iemand erkenning krijgt voor het inzetten van kennis die is verkregen door ervaringen met moeilijke omstandigheden, kan een bron van kracht zijn voor anderen (Van Regenmortel, zoals geciteerd in Boumans, 2012). Gates en Akabas (2007) geven daarnaast aan dat ervaringsdeskundigen een rolmodel kunnen zijn voor andere slachtoffers van kindermishandeling.

Op basis hiervan kan verwacht worden dat het inzetten van ervaringsdeskundigen in de aanpak van kindermishandeling kinderen kracht zou kunnen geven. Slachtoffers van kindermishandeling zouden zich daarnaast kunnen identificeren met een ervaringsdeskundige, wat tot een gevoel van verbondenheid kan leiden en daardoor dus tot een gevoel van empowerment.

2.3 Ervaringsdeskundigen

Iemand wordt een ervaringsdeskundige genoemd wanneer diegene zijn of haar persoonlijke ervaringen met en kennis over kindermishandeling op een dusdanige manier weet in te zetten dat het een ondersteuning biedt voor anderen in soortgelijke situaties (Lucassen et al., 2012; Boertien & Van Bakel, 2012). Ervaringsdeskundigen kunnen hun eigen ervaringen overstijgen en zo een bredere en collectieve visie vormen en uitdragen hoe het is om slachtoffer te zijn van kindermishandeling. Pas wanneer iemand in staat is om deze bredere visie over te dragen aan anderen wordt er gesproken van ervaringsdeskundigheid (Lucassen et al., 2012). Ervaringsdeskundigen kunnen niet alleen van betekenis zijn voor het empoweren van slachtoffers van kindermishandeling. Zij kunnen daarnaast met hun kennis een bijdrage leveren aan het afstemmen van het beleid van gemeenten rondom kindermishandeling op de wensen en noden van slachtoffers (Lucassen et al., 2012).

2.3.1 Rol naar slachtoffers

Zoals eerder gezegd kunnen ervaringsdeskundigen een bijdrage leveren aan het

empoweren van slachtoffers van kindermishandeling. Lucassen en collega's (2012) beschrijven verschillende rollen waarin zij dit kunnen doen. Allereerst zouden zij als een vertrouwenspersoon of klankbord kunnen fungeren voor slachtoffers. Daarnaast kunnen zij aansluiten bij gesprekken met professionals zodat de slachtoffers zich meer op hun gemak voelen. Een andere manier waarop zij iets kunnen doen voor slachtoffers is door zich aan te sluiten bij zelfhulporganisaties en lotgenootgroepen en hier hun ervaringen te delen. Uiteraard zouden zij ook zelf dit soort initiatieven kunnen beginnen (Lucassen et al., 2012). Tevens zouden ze – hetgeen in de GGZ al gebeurt – voorlichtingen kunnen geven aan (potentiële) slachtoffers om hen zo te laten horen wat er mogelijk is op het gebied van herstellen van de gevolgen van kindermishandeling (Hendriksen-Favier, Nijmens & Van Rooijen, 2012).

2.3.2 Rol naar gemeenten

Naast dat ervaringsdeskundigen van kindermishandeling een rol kunnen vervullen richting andere slachtoffers van kindermishandeling, kunnen zij ook een rol vervullen richting de gemeentelijke instellingen. Met het inzetten van ervaringsdeskundigen in de aanpak van kindermishandeling door gemeentelijke instellingen is er sprake van een vorm van burgerparticipatie. Dit houdt volgens Dinjens (2010) in dat "burgers direct of indirect bij het lokale beleid worden betrokken en door middel van samenwerking tot de ontwikkeling, uitvoering en/of evaluatie van beleid te komen".

Er bestaan verschillende niveaus van participatie, waarbij elk niveau verschilt in de mate van invloed die het geeft aan de burger, of in dit geval een ervaringsdeskundige. In de loop van de tijd zijn er verschillende modellen van participatie ontstaan die deze verschillende niveaus beschrijven. Een van de bekendste modellen is de participatieladder van Hart (1992). Hart (1992) onderscheidt binnen zijn participatieladder acht verschillende treden. Echter bestaan de eerste drie treden volgens hem uit schijnparticipatie, waardoor er vijf niveaus met participatie bestaan. Hart (1992) stelt dat hoe hoger er op de participatieladder wordt geparticipeerd, hoe hoger de mate van invloed wordt. De vijf niveaus van de participatieladder die Hart (1992) onderscheidt zijn:

1. Informeren: op dit niveau worden de participanten op de hoogte gehouden van plannen en ontwikkelingen over zaken die hen aangaan.
2. Raadplegen: op dit niveau worden de participanten geraadpleegd. Er wordt om hun mening gevraagd, maar er is geen ruimte voor een dialoog.
3. Adviseren: op dit niveau worden participanten gevraagd om hun advies te geven. In tegenstelling tot raadplegen is er bij adviseren wel sprake van tweerichtingsverkeer.

4. Coproduceren: op dit niveau hebben de participanten een invloed op de beslissingen, de ontwikkelingen, de uitvoering en de evaluatie van een project.
5. (Mee) beslissen: op dit niveau ligt alle invloed en het initiatief bij de participant.

Uit onderzoek van Shier (2001) is gebleken dat op elk niveau van de participatieladder het proces van toewijding vanuit de overheid drie fasen doorloopt. In de eerste fase die hij onderscheidt ontstaat het inzicht dat invloed van burgers gewenst is. In de daaropvolgende fase worden bronnen en vaardigheden gezocht die een bepaalde manier van participatie tot een succes kunnen maken. In de laatste fase wordt de manier van werken ingebed in de standaard procedures.

Naast dat ervaringsdeskundigen van kindermishandeling op verschillende niveaus kunnen participeren, kunnen zij ook verschillende rollen hebben in de gemeentelijke aanpak van kindermishandeling. Dit kunnen zowel rollen zijn binnen een niveau van de participatieladder als een losstaande rol. Uit literatuur die betrekking heeft op de wet maatschappelijke ondersteuning [WMO] blijkt dat er verschillende rollen mogelijk zouden zijn voor ervaringsdeskundigen op dat gebied. Een eerste rol die ervaringsdeskundigen kunnen vervullen is het vormen van een brugfunctie tussen de gemeente en gemeentelijke instellingen enerzijds en de slachtoffers van kindermishandeling anderzijds (Lucassen et al., 2012). Daarnaast kunnen zij trainingen en voorlichtingen verzorgen voor professionals en ambtenaren. Dit zou zowel kunnen gaan over de bejegening richting slachtoffers als over inhoudelijke zaken. Tevens zouden ervaringsdeskundigen kunnen optreden als belangenbehartiger of adviseur in onder andere WMO-raden en klankbordgroepen (Lucassen et al., 2012).

Er zijn verschillende argumenten waarom de inzet van ervaringsdeskundigen een positief effect kan hebben. Zo blijkt uit literatuur over burgerschap dat de kans op effectief beleid groter is wanneer dit is opgesteld met inspraak van burgers. Daarnaast blijkt dat participatie van burgers nodig is om het beleid en hulpaanbod aan te laten sluiten op de behoeften en problemen van een specifieke groep (Van der Gaag et al., 2013). Tevens blijkt uit literatuur over burgerschap dat participatie de maatschappelijke betrokkenheid vergoot. Tenslotte is gebleken dat de participatie bijdraagt aan de persoonlijke, sociale, emotionele en morele ontwikkeling van burgers. De zelfwaarde en het zelfvertrouwen van burgers kan vergroot worden en participatie draagt daarnaast bij aan de empowerment van ervaringsdeskundigen (Lucassen et al., 2012; Van der Gaag et al., 2013).

2.4 Voorwaarden

Op welk niveau de participatie plaats kan vinden hangt onder andere samen met de capaciteiten en wensen van de doelgroep. Zo moet er aandacht zijn voor de mate waarin

de participanten beschikken over de benodigde kennis en vaardigheden (Boss, 2014). Wanneer er een tekort is aan deze capaciteiten zal dit leiden tot frustraties en een gevoel van machteloosheid. Dit kan er toe leiden dat iemand zich minder actief zal inzetten. Andersom kan dit zich ook voordoen wanneer er een gebrek aan uitdaging is voor de participant. De uitdaging kan zowel uit persoonlijke interesse voortkomen als door de aantrekkingskracht tot een bepaald thema (De Ambrassade, 2015). Aangezien ervaringsdeskundigen van kindermishandeling zich inzetten om kinderen in een soortgelijke situatie te helpen zullen zij waarschijnlijk geïnteresseerd zijn om te participeren in projecten en activiteiten van gemeenten betreffende kindermishandeling.

Ook met betrekking tot de activiteit of bijeenkomst zelf zijn er aspecten waar rekening mee gehouden kan worden om participatie te bevorderen. Een punt dat door Boss (2014) benadrukt wordt is veiligheid. Hierbij gaat het erom dat er een prettige sfeer heerst waarin mensen vrijuit durven te praten. Ook een prettige bejegening vanuit de instantie is hierbij belangrijk (Boss, 2014). Wat betreft veiligheid wordt tevens de omgang met informatie als belangrijk beschouwt. Het maken van goede afspraken over wat er gebeurt met de inbreng van de participanten is ook van belang. Als de participanten bedrogen uitkomen zal het betrekken van deze groep in de toekomst lastiger worden. Lucassen en collega's (2012) geven daarnaast aan dat het belangrijk is om coaching aan te bieden voor ervaringsdeskundigen omdat het een kwetsbare groep betreft en hierdoor een terugval mogelijk blijft. Een laatste voorwaarde die genoemd wordt in literatuur is gelijkwaardigheid. De participatie zal niet bevorderd worden als de ene partij zich boven de andere waant (Boss, 2014; Lucassen et al., 2012).

2.5 Consequenties voor het onderzoek

De literatuur laat zien dat het inzetten van ervaringsdeskundigen een manier is om de aanpak van kindermishandeling vorm te geven. De effectiviteit van de aanpak kan vergroot worden doordat ervaringsdeskundigen inzicht kunnen geven in de noden en wensen van slachtoffers van kindermishandeling. Daarnaast kunnen ervaringsdeskundigen ook een rolmodel zijn waar andere slachtoffers zich mee kunnen identificeren, hetgeen bij kan dragen aan de empowerment van slachtoffers. Ervaringsdeskundigen kunnen dus zowel een rol hebben richting slachtoffers als richting gemeenten. Gezien het belang om ervaringsdeskundigen te betrekken bij de aanpak van kindermishandeling zal in dit onderzoek onderzocht worden wat de visie van ervaringsdeskundigen hier op is.

De rollen die zij kunnen hebben voor slachtoffers zijn die van vertrouwenspersoon, klankbord, lotgenoot en voorlichter. Richting de gemeentelijke instellingen kunnen ervaringsdeskundigen op verschillende niveaus van de participatieladder acteren. Binnen die niveaus, maar ook daarbuiten, kunnen zij optreden

als trainer, voorlichter, adviseur of belangenbehartiger. Omdat er in dit onderzoek onderzocht wordt wat de visie van ervaringsdeskundigen is, zal er onderzocht worden welke rollen ervaringsdeskundigen in de praktijk voor zich zelf weggelegd zien.

Bij het inzetten van ervaringsdeskundigen kan op basis van literatuur gesteld worden dat er een aantal voorwaarden belangrijk zijn bij het vormgeven van de inzet van ervaringsdeskundigen. Zo is het volgens de literatuur belangrijk dat de ervaringsdeskundigen die ingezet worden over de juiste kennis en vaardigheden bezitten. Daarnaast zijn er dingen die vanuit de instelling goed geregeld moet worden. Zo moet de bejegening positief zijn, moet er duidelijk zijn wat er gebeurt met de inbreng van de ervaringsdeskundigen, moet er coaching zijn en moet er gelijkwaardigheid zijn tussen de professional en de ervaringsdeskundigen. In dit onderzoek zal onderzocht worden welke voorwaarden er volgens de ervaringsdeskundigen voor kunnen zorgen dat hun inzet daadwerkelijk aansluit bij wat zij willen en zelf nodig hebben.

3. Methode

3.1 Design

Voor dit onderzoek zijn halfopen interviews afgenomen met acht ervaringsdeskundigen over de rollen die zij hebben en willen hebben in de aanpak van kindermishandeling en welke voorwaarden zij hierbij belangrijk vinden. Een rapportage van de resultaten van deze interviews is gecheckt bij een andere ervaringsdeskundige en een directeur van een organisatie die veel werkt met ervaringsdeskundigen.

3.2 Selectie informanten

Het merendeel van de informanten is benaderd via een contactpersoon uit het eigen netwerk. Twee informanten zijn via een sneeuwbalsteekproef benaderd. De benadering van de respondenten is gebeurd via de mail. Met enkele informanten is vervolgens telefonisch contact geweest om verdere informatie te geven over het onderzoek en om een afspraak voor het interview te plannen. Niet alle organisaties en ervaringsdeskundigen die benaderd zijn hebben gereageerd. Ook heeft een aantal ervaringsdeskundigen aangegeven geen behoefte te voelen of tijd te hebben om mee te werken.

De achtergrondkenmerken van de ervaringsdeskundigen verschilden op het gebied van leeftijd, beroep en woonplaats. Alle informanten die geïnterviewd zijn waren van het vrouwelijke geslacht. De leeftijd van de respondenten varieerde tussen de 29 en 63 jaar. Drie van de ervaringsdeskundigen waren werkzaam bij stichtingen die zich inzetten voor kindermishandeling, twee informanten waren een boek aan het schrijven, één ervaringsdeskundigen was werkzaam als hulpverlener, één was werkzaam als

vrijwilliger op het gebied van huiselijk geweld en één informant was werkloos. De ervaringsdeskundigen waren woonachtig door heel Nederland.

3.3 Dataverzameling

De interviews zijn afgenomen op een locatie naar keuze van de ervaringsdeskundigen. Zo zijn drie interviews afgenomen bij de informant thuis, twee in een vergaderruimte van een kantoor, twee in een café en één in een park. De interviews varieerden in lengte, waarbij het kortste interview 15 minuten duurde en het langste interview 45 minuten. Er is voorafgaand aan de interviews toestemming gevraagd aan de informanten om de interviews op te nemen. Alle informanten gaven aan dit geen probleem te vinden. Ook is voorafgaand aan de interviews uitgelegd dat de informanten geheel anoniem zullen blijven. Een aantal informanten gaf aan dit jammer te vinden omdat zij juist graag naar buiten willen treden.

Voor dit onderzoek is gebruikt gemaakt van halfopen interviews. Aan de hand van een topiclijst (bijlage 1) zijn er vragen gesteld over welke rollen ervaringsdeskundigen op dit moment vervullen in de gemeentelijke aanpak van kindermishandeling. Daarnaast is gevraagd op welk niveau van de participatieladder de ervaringsdeskundigen het liefst willen participeren en welke rol zij daarin willen hebben zowel richting de slachtoffers als de gemeente. Tijdens de interviews bleek dat de niveaus raadplegen en adviseren en de niveaus coproduceren en (mee)beslissen te dicht bij elkaar lagen om een onderscheid te maken. Er is daarom gekozen om deze samen te voegen zodat er drie niveaus ontstonden: informeren, raadplegen/adviseren en coproduceren/(mee)beslissen. Tenslotte zijn er vragen gesteld over welke voorwaarden voor hen belangrijk zijn om samen te willen werken met gemeenten. Omdat de gemeente als organisatie niet de enige organisatie binnen een gemeente is die zich bezig houdt met de aanpak van kindermishandeling, is er voor gekozen om ook gemeentelijke instellingen zoals de GGD en Veilig Thuis mee te nemen in dit onderzoek.

De resultaten van de interviews zijn vervolgens via de mail voorgelegd aan een andere ervaringsdeskundige en een directeur die veel met ervaringsdeskundigen werkt. Zij hebben beiden aan kunnen geven of zij het eens waren met de resultaten en of zij nog op- en aanmerkingen hadden.

3.4 Data analyse

De interviews zijn opgenomen met een mobiele telefoon. Deze audio opnames zijn vervolgens geheel getranscribeerd. De getranscribeerde interviews zijn vervolgens gecodeerd met behulp van het programma NVivo. Het toewijzen van de codes is gebeurd aan de hand van de indeling van de topiclijst. Er is bij het analyseren rekening gehouden

met de anonimiteit van de informanten door stukken tekst die terug te herleiden waren tot een persoon te anonimiseren.

3.5 Betrouwbaarheid en validiteit

Om de betrouwbaarheid van het onderzoek te vergroten, is er voor gekozen om half open interviews af te nemen. Aan de hand van de topiclijst kon nagegaan worden of alle onderwerpen aanbod gekomen zijn. Daarnaast kon er hierdoor systematisch worden doorgevraagd op de antwoorden die de informanten gaven. Tevens zorgde de topiclijst dat de inhoud en topics van de interviews niet van elkaar verschilden. Drie interviews hebben plaatsgevonden op een publieke locatie. Het is hierdoor mogelijk dat de informanten zich niet geheel vrij voelden om te praten of hierdoor sociaal wenselijke antwoorden hebben gegeven. De onderzoeker had echter niet het idee dat dit het geval was. De informanten voelden zich naar het idee van de onderzoeker vrij om persoonlijke ervaringen te delen. De informanten hadden verschillende achtergronden qua vorm van kindermishandeling. De ervaringsdeskundigen die slachtoffer waren van seksueel misbruik richtten zich in hun antwoorden voornamelijk op het onderwerp seksueel misbruik en niet kindermishandeling in het algemeen. Dit was niet het geval voor slachtoffers van andere vormen van kindermishandeling. De kern van de antwoorden die zij gaven verschilden echter niet van elkaar. Het aantal afgenomen interviews binnen dit onderzoek is vrij laag, hetgeen er voor zorgt dat de resultaten niet zondermeer gegeneraliseerd kunnen worden naar de gehele populatie. Desondanks bleven de grote lijnen in de resultaten overeind wanneer deze ter controle werden voorgelegd aan de andere ervaringsdeskundige en de directeur die veel werkt met ervaringsdeskundigen.

4. Resultaten

4.1 Achtergrond

Alle geïnterviewde ervaringsdeskundigen hebben aangegeven graag en vaker een rol te willen spelen in de gemeentelijke aanpak van kindermishandeling. Ze vinden dat zij de uitgelezen personen zijn om de urgentie van het probleem duidelijk te kunnen maken bij beleidsmakers en professionals. Daarnaast gaven ze aan dat zij met hun ervaringskennis concrete handvatten en tips kunnen geven aan de professionals en ambtenaren. Door hun ervaringen zouden zij op signalen kunnen wijzen die alleen mensen die zelf slachtoffer zijn geweest kunnen herkennen. Tevens gaven ze aan dat ze ervoor kunnen zorgen dat de hulp beter aan gaat sluiten op de wensen van slachtoffers en dat slachtoffers makkelijker zullen praten door hun aanwezigheid.

Naast dat ze het idee hadden een bijdrage te kunnen leveren aan de effectiviteit van het beleid en de hulpverlening, gaven de ervaringsdeskundigen aan dat een rol in de gemeentelijke aanpak ook voor hen zelf iets positiefs kon opleveren. Door te participeren

in activiteiten van een gemeente zouden ze een gevoel van empowerment krijgen. Ze gaven aan dat ze het fijn vonden iets positiefs te kunnen doen met hun negatieve ervaringen. Ook zou het krijgen van een waardering, al dan niet in de vorm van geld, een positief effect hebben op hun zelfbeeld. Tenslotte gaf één respondent aan het fijn te vinden dat zij door te participeren meer kennis heeft over het beleid en meer contacten heeft binnen de gemeente.

4.2 Rollen in de huidige aanpak

Van de geïnterviewde ervaringsdeskundigen gaven er vier aan ooit samen te hebben gewerkt met een gemeentelijke instelling. De activiteiten waaraan zij hebben geparticipeerd verschilden erg van elkaar. Twee ervaringsdeskundigen hebben meegedaan aan een activiteit of project van Veilig Thuis. Een van hen is gevraagd om mee te denken over de website die Veilig Thuis in die gemeente aan het opzetten was. Haar rol hierin was om te bedenken hoe de drempel om contact op te nemen met Veilig Thuis zo laag mogelijk gemaakt kon worden. De andere ervaringsdeskundige heeft een eigengemaakt kunstobject aangeleverd voor een tentoonstelling van Veilig Thuis. Deze tentoonstelling viel samen met een themaweek waarin geprobeerd werd het taboe rondom kindermishandeling te doorbreken.

Eén andere ervaringsdeskundige heeft via een project van haar eigen stichting samengewerkt met een gemeente. Binnen dit project zijn er voorlichtingen en trainingen gegeven aan professionals en vrijwilligers binnen die gemeente. Deze voorlichtingen en trainingen werden gegeven vanuit ervaringskennis en hadden als doel het zwijgen over kindermishandeling te doorbreken. De rol van deze ervaringsdeskundige binnen dit project bestond uit het organiseren en het geven van de voorlichtingen en trainingen.

De laatste ervaringsdeskundige die een rol heeft gehad binnen een gemeentelijke activiteit is zelf met een plan richting die gemeente gestapt. Inmiddels is zij een vrijwilliger binnen de gemeente op het gebied van huiselijk geweld geworden. Na een informatieavond bij een andere gemeente kwam zij er achter dat ze graag iets met haar ervaringskennis wilde doen. Zij heeft via die gemeente ook een opleiding tot ervaringsdeskundige gevolgd. Echter, omdat zij niet zelf woonachtig was in die gemeente en graag iets in haar eigen gemeente wilde doen, heeft zij een plan geschreven en dit naar haar burgemeester gestuurd. Ze heeft adviezen gegeven in een kerngroep over preventie van kindermishandeling en huiselijk geweld. Daarnaast bood zij ondersteuning aan vrouwen en kinderen die in een situatie met huiselijk geweld zaten.

De overige ervaringsdeskundigen die geen rol hebben gespeeld in de gemeentelijke aanpak van kindermishandeling kenden wel andere ervaringsdeskundigen die wel een rol hebben gehad. Zij vertelden daarbij over twee van de

ervaringsdeskundigen die ook een informant waren binnen dit onderzoek en wel een rol hebben gehad in de gemeentelijke aanpak van kindermishandeling.

4.3 Wenselijke rollen

De ervaringsdeskundigen zagen verschillende rollen voor zichzelf weggelegd. Zij zagen zowel rollen voor zichzelf richting kinderen en slachtoffers van kindermishandeling als richting de gemeenten.

4.3.1 Rollen richting kinderen en slachtoffers

Wat betreft rollen richting kinderen en slachtoffers gaf het grootste gedeelte van de ervaringsdeskundigen aan graag een rol te spelen in de voorlichting richting kinderen. De ervaringsdeskundigen vinden dat het een taak van de gemeenten is om voorlichting over kindermishandeling op scholen te stimuleren. Het geven van een voorlichting zou er volgens ervaringsdeskundigen voor kunnen zorgen dat kinderen iets in het verhaal wat zij vertellen herkennen en aangegeven dat hetzelfde bij hun thuis ook gebeurd. Een voorlichting van een ervaringsdeskundige zou er daarnaast volgens hen voor kunnen zorgen dat kinderen zien dat je erover mag praten. Eén ervaringsdeskundige gaf daarbij aan dat dit later voor de maatschappij kosten zou kunnen besparen.

'Dus ook de gemeente heeft er baat bij, want als een kind gaat praten wordt het geen psychiatrisch patiënt. En die kosten krijgt de gemeente weer op zijn bordje. ... Voor elke euro die je nu bespaard kost die ander later 5 euro. Het komt later als veel meer terug. Er moet geïnvesteerd worden in kinderen.'

Eén ervaringsdeskundige wees op culturele verschillen die wellicht meegenomen zouden moeten worden. Volgens haar zou haar verhaal niet op alle groepen in de samenleving een indruk achterlaten vanwege culturele verschillen in de man-vrouwverhouding. Iemand uit een eigen cultuur en wellicht van hetzelfde geslacht als de doelgroep zou volgens haar de voorkeur moeten krijgen.

Naast een rol als voorlichter zouden sommige ervaringsdeskundigen ook graag een rol als hulpverlener willen vervullen. Zeker wanneer een ervaringsdeskundige een opleiding tot hulpverlener heeft zou diegene volgens een aantal de voorkeur moeten krijgen boven een reguliere hulpverlener. De hulpverlening zou volgens hen beter kunnen aansluiten op de behoeften van de slachtoffers.

'Ik stel me voor dat met name in de hulpverlening, dat ervaringsdeskundigen een fijner gevoel hebben, een fijner empathisch vermogen, gefinetuned op het probleem waarmee ze te maken hebben gehad. En om een voorbeeld te noemen.'

Ze horen wat er niet gezegd wordt. En ik denk dat dat de meeste reguliere hulpverleners niet zou opvallen.'

Er zijn echter ook ervaringsdeskundigen die aangaven de rol voor ervaringsdeskundigen als hulpverlener niet wenselijk te vinden. Volgens hen zouden ervaringsdeskundigen een blinde vlek hebben en zouden ze te kwetsbaar zijn. Een opleiding tot hulpverlener zou volgens hen verplicht moeten zijn.

4.3.2 Rollen naar gemeenten

De ervaringsdeskundigen zagen richting de gemeente toe rollen op verschillende niveaus van de participatieladder voor zichzelf weggelegd. Ze gaven aan het liefste te acteren op de niveaus raadplegen/adviseren en coproduceren/(mee)beslissen, omdat zij daarin echt een invloed kunnen uitoefenen.

Informeren

Ondanks dat de ervaringsdeskundigen informeren minder belangrijk vinden, zijn er wel enkele ervaringsdeskundigen die aangaven het belangrijk te vinden dat de gemeente hun informeert. Eén ervaringsdeskundige gaf aan dat het voor haar onduidelijk was wie na de transitie van de jeugdzorg de contactpersonen bij de gemeente waren die zij voor haar project kon benaderen.

'... want ik had voor 1 januari heel veel contacten in [Gemeente X] en die zijn nu allemaal verdwenen en ik weet niet wie er voor in de plaats gekomen zijn. Dus dat moet ik eigenlijk allemaal zelf weer gaan uitzoeken en mij lijkt het heel handig dat dat vanuit de gemeente gecommuniceerd wordt.'

Raadplegen/adviseren

Alle ervaringsdeskundigen gaven aan graag hun advies te willen geven aan gemeenten. Het liefste zouden ze vanaf het begin tot het einde hierbij betrokken worden. Ze vonden het belangrijk dat ervaringsdeskundigen kunnen vertellen wat zij en de slachtoffers van kindermishandeling nodig hebben. Ze wilden graag op de hoogte gehouden worden van ontwikkelingen zodat zij gevraagd en ongevraagd hun advies kunnen delen. Eén ervaringsdeskundige gaf aan dat andere ervaringsdeskundigen liever op de achtergrond hun ideeën willen vertellen.

'Ik denk wel dat er veel meer mensen zouden zijn die op de achtergrond hun mening zouden willen geven maar die echt niet bij een vergadering gaan zitten. Er zijn mensen die van alles zouden willen doen als het maar anoniem is en niet in

de openbaarheid. Maar die graag mee willen denken. Door een vragenlijst invullen. Zoiets.'

De ervaringsdeskundigen gaven dat beleidsmakers waarschijnlijk niet zitten te wachten op hun persoonlijke verhalen. Desalniettemin zouden zij wel graag met hun ervaringen advies geven over aan welke behandelingen een gemeente voorkeur zou moeten geven.

Coproduceren/(mee)beslissen

De ervaringsdeskundigen gaven daarnaast aan te willen coproduceren en (mee)beslissen. Zij waren van mening dat het een goed idee is om gedurende een heel project ervaringsdeskundigen te betrekken. De gemeenten zouden zich volgens hen daarnaast meer aan moeten sluiten bij al bestaande projecten. De ervaringsdeskundigen zouden daarnaast graag een invloed hebben op de beslissingen die genomen worden. Zij hadden echter niet het idee dat dit ooit zou gebeuren.

Er was echter ook één ervaringsdeskundige die coproduceren en (mee)beslissen minder leuk leek. Zij gaf aan dat door de langere duur er minder snel resultaat geboekt wordt, hetgeen voor haar minder motiverend was. Echter, zij vond hieraan wel positief dat er op de lange termijn een resultaat geboekt kan worden.

Specifieke rollen

Naast dat ervaringsdeskundigen rollen voor zichzelf zagen op verschillende niveaus van de participatieladder, zagen zij ook andere rollen voor zichzelf weggelegd. Zo zouden zij een rol willen hebben als voorlichter richting professionals en ambtenaren. Eén ervaringsdeskundige gaf aan al eerder een serie gastlessen gegeven te hebben op een opleiding voor hulpverleners. Het aantal meldingen van kindermishandeling op de stageplaatsen van die studenten ging daarna, door een verhoogde sensitiviteit van de studenten, omhoog. Zij vond het daarom belangrijk dat ook aankomend professionals een voorlichting krijgen. Het geven van voorlichtingen zou daarnaast volgens de ervaringsdeskundigen de professionals en ambtenaren meer raken, omdat het dichterbij komt. Tevens werd aangegeven dat een voorlichting een inzicht kon bieden in de signalen die slachtoffers uitzenden waarmee professionals verder kunnen komen in hun werk.

Een laatste rol die ervaringsdeskundigen graag zouden willen vervullen is de rol van trainer. Met het geven van trainingen denken de ervaringsdeskundigen handvatten te kunnen bieden aan professionals en ambtenaren. Zo zou een training voor wijkteams er volgens één ervaringsdeskundige voor kunnen zorgen dat deze professionals signalen van kindermishandeling leren herkennen.

'Ik denk als ik een aantal verhalen vertel over hoe het eruit ziet, en hoe het eruit kan zien en welke gedragsmatige consequenties dingen hebben in het leven als iemand seksueel misbruikt is. Eigenlijk hoe ze het kunnen herkennen. Ik denk dat ze daar zeker beter grip op door zullen krijgen.'

4.4 Voorwaarden

Er is de ervaringsdeskundigen ook gevraagd naar welke voorwaarden zij belangrijk vinden om mee te willen werken aan een gemeentelijke activiteit of project. Naast dat zij het belangrijk vinden dat gemeenten aan bepaalde voorwaarden voldoen, vinden zij het ook belangrijk dat gemeenten voorwaarden stellen aan de ervaringsdeskundigen waarmee zij werken.

4.4.1 Voorwaarden aan gemeenten

Allereerst noemden de ervaringsdeskundigen verschillende voorwaarden die zij belangrijk vinden om samen te willen werken met gemeenten.

Respect

Een eerste voorwaarde die genoemd werd was het krijgen van respect. De ervaringsdeskundigen die wel eens een rol hebben gehad in de gemeentelijke aanpak van kindermishandeling gaven aan dat zij niet altijd het idee hadden dat zij serieus werden genomen. Ze hebben gemerkt dat er vooroordelen bestaan ten opzichte van ervaringsdeskundigen. De directeur van de organisatie die met ervaringsdeskundigen werkt gaf daarnaast aan dat zijn ervaring is dat ervaringsdeskundigen het voornamelijk vervelend vinden om als slachtoffer behandeld te worden. Mensen lijken vaak te denken dat ervaringsdeskundigen emotioneel gezien onstabiel zijn.

'Pas op het moment dat ik in iemands ogen kijk en dat ze zien dat ik geen zielig huilend hoopje ben. Pas dan zien mensen van dit kan misschien wel goed zijn. Maar je moet altijd even bewijzen dat je heel sterk op je je benen staat.'

Ook de ervaringsdeskundigen die nog geen ervaring hadden met een gemeentelijke organisatie vonden het belangrijk dat om serieus genomen te worden wanneer zij wel een rol hebben. Eén ervaringsdeskundige gaf aan graag op een zakelijke manier bejegend te worden. Eén andere ervaringsdeskundige vond het voornamelijk belangrijk dat er geen vragen enkel uit nieuwsgierigheid gesteld worden of dingen voor haar ingevuld worden.

Ook lieten de gemeentelijke organisaties niet altijd zien wat er gebeurde met de inbreng van de ervaringsdeskundigen. De ervaringsdeskundigen gaven aan dat een

belangrijke voorwaarde voor hen is dat de gemeente laat zien wat er met hun inbreng gebeurd. Ze gaven aan anders het idee te krijgen dat het zonde van de tijd is en dat er alsnog niets verandert voor de kinderen. Eén ervaringsdeskundigen had echter wel terug gehoord wat met haar inbreng gebeurd was.

'De aandacht functionaris die daar over ging zei wat ik ben ik blij dat jij meedenkt. Want jij geeft dingen aan waar wij anders helemaal niet bij stilstaan.'

Vergoeding

Een tweede voorwaarde die door alle ervaringsdeskundigen werd genoemd was het krijgen van een vergoeding. Voor een enkeling zou een onkostenvergoeding en een cadeaubon genoeg zijn. Een groot deel, met name diegene die daarnaast professional waren, zaten echter niet te wachten op een vergoeding in de vorm van een bon.

'Dus ik zou met alle liefde bij de gemeente aanschuiven voor voorlichtingen, training, deskundigheidsbevordering, hulpverlening, voor een heel spectrum van wat mijn bedrijf behelst, maar dan wel tegen marktconforme prijzen. Niet omdat ik ook toevallig ervaringsdeskundige ben er met een bon en een flesje wijn op gescheept wordt.'

Een aantal informanten wees erop dat sommige ervaringsdeskundigen een uitkering krijgen. Eén ervaringsdeskundige gaf aan dat zij graag wat wilde doen met haar ervaringskennis, maar dat zij omdat zij in de WW zit een probleem zou krijgen met het UWV. De tijd die zij zou besteden aan een activiteit of project van een gemeente zou dan ten koste gaan van haar sollicitatieplicht. Voor haar was het voornamelijk belangrijk dat zij door haar werkzaamheden niet gekort zou worden op haar uitkering.

Begeleiding

Een andere voorwaarde die door een merendeel van de ervaringsdeskundigen als belangrijk werd gezien, was het krijgen van begeleiding. Door één ervaringsdeskundige werd gezegd dat het belangrijk is dat gemeenten kaders scheppen waarbinnen ervaringsdeskundigen zich mogen bewegen. Ook zouden gemeenten van te voren aan moeten geven welke verwachtingen zij hebben van de ervaringsdeskundigen en andersom. Dit is belangrijk aangezien ervaringsdeskundigen van kindermishandeling vanwege hun verleden vaker moeite hebben met het aangeven van grenzen. Eén andere ervaringsdeskundige gaf aan dat er ook begeleiding moet zijn voor ervaringsdeskundigen wanneer zij een voorlichting of training geven. Dit zou volgens haar voornamelijk

belangrijk zijn wanneer een ervaringsdeskundige niet voor een groep professionals of ambtenaren staat.

Anonimiteit

Het merendeel van de ervaringsdeskundigen gaf aan anonimiteit niet belangrijk te vinden. Zij gaven wel aan dat dit voor anderen wel een voorwaarde zou kunnen zijn. Voor sommige zou het ontbreken van steun vanuit de familie een reden kunnen zijn om alleen anoniem mee te willen werken. Eén van de ervaringsdeskundigen gaf aan zelf alleen waarde te hechten aan anonimiteit wanneer haar eigen veiligheid in het geding zou komen. Wanneer zij bijvoorbeeld als hulpverlener mee zou gaan om aangifte te doen zou zij anoniem willen blijven. Eén andere ervaringsdeskundige gaf aan dat anonimiteit voor haar alleen van belang zou zijn als het haar eigen gemeente betrof.

Groep

Tenslotte was er nog één ervaringsdeskundige die het belangrijk vond dat de groep waarin een activiteit plaatsvond niet te groot was en dat er een voorzitter was. Zij vond dat voornamelijk belangrijk zodat iedereen de ruimte zou krijgen om zijn of haar verhaal te vertellen.

4.4.2 Voorwaarden aan ervaringsdeskundigen

Naast dat de ervaringsdeskundigen voorwaarden hadden richting de gemeente, vonden zij het ook belangrijk dat de gemeenten voorwaarden stellen aan de ervaringsdeskundigen. De ervaringsdeskundigen vonden het belangrijk dat de ervaringsdeskundigen die ingezet worden door gemeenten hun verleden achter zich hebben gelaten. Ze moeten daarnaast meer kunnen vertellen dan alleen wat er gebeurd is.

‘Dat je even kort vertelt van dit en dat is er gebeurd en dat je vertelt wat je toen voelde en daardoor ben ik me zo gaan gedragen, dit had je aan me kunnen zien en zo had ik hulp nodig gehad. Kijk dat, dat zielige verhaal, dat kan iedereen vertellen, maar die helicopterview dat kan lang niet iedereen en dat is wel het moment dat anderen van je kunnen leren’.

Een ander punt wat ze belangrijk vinden is dat wanneer ervaringsdeskundigen ingezet worden in de hulpverlening zij een training of opleiding hiervoor gevolgd hebben. Een opleiding tot ervaringsdeskundige zou hierbij wenselijk zijn volgens sommigen. Zij gaven aan dat een soortgelijke opleiding alleen bestaat voor de GGZ.

5. Conclusie en Discussie

De huidige en wenselijke rollen van ervaringsdeskundigen in de gemeentelijke aanpak van kindermishandeling en de voorwaarden die zij daarbij belangrijk vinden zijn onderzocht aan de hand van halfopen interviews. De conclusie die getrokken kan worden over de huidige rollen van ervaringsdeskundigen is dat diegene die ingezet worden verschillende rollen hebben. Ervaringsdeskundigen van kindermishandeling worden ingezet als adviseur, voorlichter en trainer voor professionals, hulpverlener en als kunstenaar. Ervaringsdeskundigen zien wat betreft wenselijke rollen voor zichzelf voornamelijk taken op het gebied van preventie. Ze willen allemaal graag vaker ingezet worden dan in de huidige situatie het geval is. De ervaringsdeskundigen willen een echte invloed hebben en willen daarom het liefst participeren op de vier hoogste niveaus van de participatieladder: raadplegen, adviseren, coproduceren en (mee)beslissen. Naast de rollen die zij hebben in de huidige aanpak van kindermishandeling zouden zij ook graag voorlichtingen geven aan kinderen en slachtoffers. Ze zijn minder stellig over een rol als hulpverlener. Hiervoor vinden de meesten een opleiding tot hulpverlener noodzakelijk. Wat betreft voorwaarden kan geconcludeerd worden dat ervaringsdeskundigen het belangrijk vinden dat zij met respect behandeld worden, een vergoeding krijgen en begeleiding krijgen. Voor een enkeling zou anonimiteit en de groepsgrootte een belangrijke voorwaarden zijn.

Het huidige onderzoek kent enkele beperkingen wat betreft de generaliseerbaarheid van de resultaten. De diversiteit van de informanten was klein – alleen autochtone vrouwen – en het waren allemaal ervaringsdeskundigen die al iets, al dan niet bij een gemeente, deden met hun ervaringskennis. Het is mogelijk dat anonimiteit, groepsgrootte en het krijgen van een vergoeding voor een andere groep ervaringsdeskundigen van kindermishandeling meer of minder belangrijke voorwaarden zijn door culturele verschillen of door de mate waarin zij hun ervaringsdeskundigheid inzetten. Ook wat betreft de rollen die ervaringsdeskundigen willen hebben in de gemeentelijke aanpak van kindermishandeling kan het zijn dat niet alle wenselijke rollen te generaliseren zijn tot een grotere groep. Binnen dit onderzoek hadden verschillende informanten een opleiding tot hulpverlener gevolgd. Het waren voornamelijk deze informanten die een rol als hulpverlener willen. Deze rol als hulpverlener zou voor andere ervaringsdeskundigen minder wenselijk kunnen zijn.

De aanbeveling voor vervolgonderzoek is dan ook om een meer diverse en grotere groep ervaringsdeskundigen te raadplegen om na te gaan of de wenselijke rollen en voorwaarden zoals die in dit onderzoek naar voren kwamen voor mannen of etnische minderheden ook gelden.

Dit onderzoek geeft daarnaast aanleiding om met name een aantal suggesties te geven over wat gemeenten kunnen doen om participatie van ervaringsdeskundigen van kindermishandeling te verbeteren. Gemeenten lijken onvoldoende gebruik te maken van de mogelijkheden die er zijn. Er lijkt een gat te bestaan tussen de rollen die ervaringsdeskundigen in de praktijk krijgen en welke zij willen. Hierbij wordt voornamelijk genoemd dat ze graag voorlichting willen geven aan kinderen, slachtoffers en professionals. Ook willen ze graag hun kennis delen met professionals en de gemeente door het geven van advies over behandelingen en trainingen over signalen. Gemeenten zouden ervaringsdeskundigen vaker in die rollen in kunnen zetten. Tenslotte geven alle ervaringsdeskundigen aan het fijn te vinden als ze waardering, het liefst in de vorm van een vergoeding, krijgen voor hun inbreng. Gemeenten zouden het aantrekkelijker kunnen maken voor ervaringsdeskundigen om mee te werken door een blijk van waardering, al dan niet in de vorm van geld, te geven voor de inzet en inbreng van ervaringsdeskundigen. Met de inzet van ervaringsdeskundigen zou het gemeentelijk beleid en hulpaanbod beter afgestemd kunnen worden op de wensen en behoeften van degene die kindermishandeling (hebben) ervaren.

Literatuur

- Alink, L., Van Ijzendoorn, R., Bakermans-Kranenburg, M., Pannebakker, F., Vogels, T., & Euser, S. (2011). *Kindermishandeling in Nederland anno 2010. De tweede nationale prevalentiestudie mishandeling van kinderen en jeugdigen (NPM-2010)*. Leiden: Leiden Attachment Research Program.
- Alink, L. R., Cicchetti, D., Kim, J., & Rogosch, F. A. (2012). Longitudinal associations among child maltreatment, social functioning, and cortisol regulation. *Developmental Psychology, 48*, 224-236. doi:10.1037/a0024892
- Arata, C. M., Langhinrichsen-Rohling, J., Bowers, D., & O'Farrill-Swails, L. (2005). Single versus multi-type maltreatment: An examination of the long-term effects of child abuse. *Journal of Aggression, Maltreatment & Trauma, 11*, 29-52. doi:10.1300/J146v11n04_02
- Bartelink, C., & Ten Berge, I. (2013). *Beslissen over effectieve hulp in onveilige opvoedingssituaties*. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.
- Belsky, J. (1993). Etiology of child maltreatment: A developmental-ecological analysis. *Psychological Bulletin, 114*, 413-434. doi:10.1037/0033-2909.114.3.413
- Belsky, J. (1980). Child maltreatment: An ecological integration. *American Psychologist, 35*, 320-335. doi:10.1037/0003-066X.35.4.320
- Boertien, D., & Van Bakel, M. (2012). *Handreiking voor de inzet van ervaringsdeskundigheid vanuit de geestelijke gezondheidszorg*. Utrecht: Trimbos-Instituut.
- Boss, E. (2014). *Cliëntenparticipatie jeugdzorg: Praktische beschrijving van participatievormen*. Utrecht: Movisie.
- Boumans, J. (2012). *Naar het hart van empowerment*. Utrecht: Trimbos-Instituut
- Coenen, D., Doude van Troostwijk, I., De Vries, M. (2014). *Gemeenten en de aanpak van kindermishandeling vanaf 2015*. Den Haag: Bernard van Leer Foundation.
- Crouch, J. L., & Milner, J. S. (1993). Effects of child neglect on children. *Criminal Justice and Behavior, 20*, 49-65. doi:10.1177/0093854893020001005
- De Ambrassade (2015). *Voorwaarden van jongerenparticipatie*. Retrieved from: <https://ambrassade.be/thema-algemeen/participatie/wat-we-weten/voorwaarden-van-jongerenparticipatie>
- De Kinderombudsman (2014). *Gemeentelijke preventie van kindermishandeling: Van papier naar werkelijkheid*. Den Haag: De Kinderombudsman.
- Dinjens, M. (2010). *Burgerparticipatie in de lokale politiek: Een inventarisatie van gemeentelijk beleid en activiteiten op het gebied van burgerparticipatie*. Amsterdam: Instituut voor Publiek en Politiek.
- Dong, M., Anda, R. F., Felitti, V. J., Dube, S. R., Williamson, D. F., Thompson, T. J., ... Gilles, W. H. (2004). The interrelatedness of multiple forms of childhood abuse,

- neglect, and household dysfunction. *Child Abuse and Neglect*, 28, 771-784.
doi:10.1016/j.chiabu.2004.01.008
- Gates, L. B., & Akabas, S. H. (2007). Developing strategies to integrate peer providers into the staff of mental health agencies. *Administration and Policy in Mental Health and Mental Health Services Research*, 34, 293-306. doi:10.1007/s10488-006-0109-4
- Hart, R. A. (1992). *Children's participation: From tokenism to citizenship*. Florence: UNICEF
- Hendriksen-Favier, A., Nijmens, K., & Van Rooijen, S. (2012). *Handreiking voor de implementatie van herstelondersteunende zorg in de ggz*. Utrecht: Trimbos-Instituut.
- Hermanns, J. (2008). *Het bestrijden van kindermishandeling. Een aanpak die werkt*. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.
- Hildyard, K. L., & Wolfe, D. A. (2002). Child neglect: developmental issues and outcomes. *Child Abuse and Neglect*, 26, 679-695. doi:10.1016/S0145-2134(02)00341-1
- Lipschitz, D. S., Winegar, R. K., Nicolaou, A. L., Hartnick, E., Wolfson, M., & Southwick, S. M. (1999). Perceived abuse and neglect as risk factors for suicidal behavior in adolescent inpatients. *The Journal of Nervous and Mental Disease*, 187, 32-39. doi:10.1097/00005053-199901000-00006
- Lucassen, A., Verschelling, M., Royers, T. (2012). *Kennisdossier: De rol van ervaringsdeskundigen in cliëntondersteuning*. Utrecht: Movisie.
- Karbouniaris, S., Sedney, P., & Driessen, E. (2013). *De ervaringsdeskundige, de nieuwe collega in de ggz*. Amsterdam/Utrecht: Tinteling. Retrieved from: <http://issuu.com/tinteling/docs/de-ervaringsdeskundige-de-nieuwe-collega-in-de-ggz/1?e=7840207/2010612>
- Kendall-Tackett, K. (2002). The health effect of childhood abuse: Four pathways by which abuse can influence health. *Child Abuse and Neglect*, 6, 715-730. doi: 10.1016/S0145-2134(02)00343-5
- Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS), Ministerie van Veiligheid en Justitie (VenJ), & Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG)(2013). *Digitale handreiking aanpak kindermishandeling*. Retrieved from: <https://www.voordejeugd.nl/attachments/article/1384/Digitale%20handreiking%20kindermishandeling.pdf>
- Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) (2014). *Wet van 1 maart 2014 inzake regels over de gemeentelijke verantwoordelijkheid voor preventie, ondersteuning, hulp en zorg aan jeugdigen en ouders bij opgroei- en opvoedingsproblemen, psychische problemen en stoornissen (Jeugdwet)*.

Retrieved from: http://wetten.overheid.nl/BWBR0034925/geldigheidsdatum_25-06-2015

- Mutsaers, K. (2008a). *Oorzaken van kindermishandeling*. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.
- Mutsaers, K. (2008b). *Wat werkt bij de aanpak van kindermishandeling?* Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.
- Shier, H. (2001). Pathways to participation: Openings, opportunities and obligations. *Children and Society, 15*, 107-117. doi:10.1002/CHI.617
- Springer, K. W., Sheridan, J., Kuo, D., & Carnes, M. (2007). Long-term physical and mental health consequences of childhood physical abuse: Results from a large population-based sample of men and women. *Child Abuse and Neglect, 31*, 517-530. doi:10.1016/j.chiabu.2007.01.003
- Steketee, M., Mak, J., Van der Graaf, P., & Huygen, A. (2005). *Jeugdparticipatiebeleid: Wat levert het op?* Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.
- Stith, S. M., Liu, T., Davies, L. C., Boykin, E. L., Alder, M. C., Harris, J. M., ... & Dees, J. E. M. E. G. (2009). Risk factors in child maltreatment: A meta-analytic review of the literature. *Aggression and violent behavior, 14*, 13-29. doi:10.1016/j.avb.2006.03.006
- Van der Gaag, R., Gilsing, R., Mak, J. (2013). *Participatie in zicht. Gemeenten, jeugdigen, ouders en jeugdzorgcliënten in de transitie jeugdzorg*. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.
- Van Ijzendoorn, M. H., Prinzie, P., Euser, E. M., Groeneveld, M. G., Brilleslijper-Kater, S. N., Van Noort-Van der Linden, A. M. T., ... San Martin Beuk, M. (2007). *Kindermishandeling in Nederland anno 2005. De nationale prevalentiestudie mishandeling van kinderen en jeugdigen (NPM-2005)*. Leiden: Leiden Attachment Research Program.
- Verenigde Naties (1989). *United Nations Convention on the Rights of the Child (UNCRC)*. Geneve: Verenigde Naties. Retrieved from: <http://www.ohchr.org/Documents/ProfessionalInterest/crc.pdf>
- Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG)(2015). *Factsheet focus Veilig Thuis*. Den Haag: Vereniging van Nederlandse Gemeenten.
- Wark, M. J., Kruczek, T., & Boley, A. (2003). Emotional neglect and family structure: Impact on student functioning. *Child Abuse and Neglect, 27*, 1033-1043. doi:10.1016/S0145-2134(03)00162-5
- World Health Organization (2002). *World report on violence and health*. Geneve: World Health Organization.

Bijlage 1.

Achtergrond informatie

Datum:

Duur van interview:

Naam geïnterviewde:

Leeftijd geïnterviewde:

Werk/Opleiding:

Woonplaats/provincie:

1. Gespreksintroductie

- Dank voor deelname
- Uitleg doel van onderzoek
- Beeld krijgen van de mogelijke rol van ervaringsdeskundigen in de gemeentelijke aanpak van kindermishandeling
- Hoe kan de inzet van ervaringsdeskundigen vergroot/verbeterd worden
- Wat gebeurt er met het materiaal
- Vragen toestaan geluidsopname
- Anonimiteit waarborgen

2. Ervaringen met gemeentelijke instellingen

Introductie: Ik zou het graag met jou hebben over of jij wel eens betrokken bent geweest bij een project of een activiteit van een gemeentelijke instelling (ggd, cjb, veilig thuis) of in opdracht van een gemeente?

Startvraag: Ben jij zelf wel eens gevraagd door een gemeente?

Ja →

- Welke gemeente?
- Wat werd er toen van jou gevraagd om te doen?
- Wat was jouw rol?
- Was je de enige ervaringsdeskundige of zat je in een groep?
- Hoe vaak ?
- Wat vond je dat er hierbij goed ging?
- Zijn er ook drempels waar je tegenaan liep?
- Wat werd er gedaan met jouw inbreng?
- Leverde dit iets voor jou zelf op? (voor verwerking?)
- Had jouw inbreng een effect op het beleid/de activiteit/ het project

Nee→

- Ken je andere ervaringsdeskundigen die wel betrokken zijn geweest bij projecten of activiteiten van gemeentelijke instellingen?
- Weet je wat er toen van het gevraagd werd om te doen?
- Weet je hoe zij het ervaren hebben om door een gemeentelijke instelling betrokken te worden?
- Wat was het effect hiervan voor diegene zelf en voor de gemeentelijke instelling.

3. voorwaarden

Bevorderende factoren en drempels

- Waar zouden gemeentelijke instellingen volgens jou rekening mee moeten houden als zij ervaringsdeskundigen gaan betrekken bij de aanpak van kindermishandeling? (Anonimiteit, grootte groep...)
- Zijn er dingen waardoor jij niet mee zou willen doen?
- Hoe zouden de drempels die je eerder genoemd hebt weggenomen kunnen worden?

4. Suggesties

Introductie: we hebben het hiervoor gehad over hoe jij als ervaringsdeskundigen wel/niet betrokken was in de aanpak van kindermishandeling door gemeentelijke instellingen. Ook hebben we het gehad over waar gemeenten rekening mee moeten houden als ze ervaringsdeskundigen in willen zetten. Startvraag: Heb jij suggesties over in welke rol(len) ervaringsdeskundigen volgens jou het beste ingezet kunnen worden?

- Waarom die rol(len)?

Participatie

- Als je kijkt naar de doelen van participatie, welke doel of welke doelen vind jij dan het belangrijkste?
Aan de hand van participatie tabel:
- Op welke manieren/ in welke rol zou je het liefst betrokken worden?
- Welk doel van participatie heeft deze manier volgens jou?
- Wat moet er geregeld zijn voordat jij hieraan mee wil doen?
- Denk je dat dit voor andere ervaringsdeskundigen ook zo is?

5. Afsluiting

- presentje
- bedanken voor deelname/ vragen terugkoppeling resultaten

Tabel: doelen van participatie

INFORMEREN

Je hebt wel eens informatie toegestuurd gekregen over de aanpak van kindermishandeling.

RAADPLEGEN & ADVISEREN

Je hebt jouw ideeën kunnen vertellen.

Je hebt een vragenlijst ingevuld

Je bent geïnterviewd

Je bent aanwezig geweest bij een vergadering

COPRODUCEREN & MEEBESLISSEN

Je bent ooit betrokken geweest bij het maken en uitvoeren van een activiteit of project

Jij mocht hier wel of niet bij beslissen wat er gedaan werd